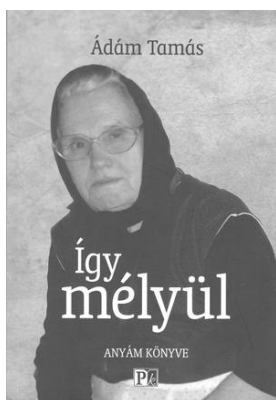

NAGYGÉCI KOVÁCS JÓZSEF

„Ráncok az örökkévalóságban”

Ádám Tamás: *Így mélyül* c. kötetéről

„Mélyből szakadó válaszok / fel sem tett kérdésekre” – a visszaemlékezésnek az elkerülhetetlenség ad súlyt, szinte elhordozhatatlanná téve azt. A gyász így válik munkává, a múlt felleltározása mint negatív temetés: a régen voltba merevedett emlékek újra működnek, tárgyak, szavak, elképzelések jönnek elő és ezek lajstromozása szinte automatikus. Ádám Tamás *Így mélyül* c. kötete, a benne szereplő requiem-versek megpróbálják jelenvalóvá tenni azt, ami elmúlt, azáltal, hogy a szavak mint mágikus eszközök, megidézik azokat. Ez a próba természetesen eleve kudarccra van

ítélve, az elsiratás mint gyászmunka a feldolgozást hozhatja csak eredményként, miközben a keserűség alapja a hiány, a távolság, az elszakíttóság. Az *Anyám könyve* alcímű kötet megrázó versei megajándékozzák az olvasót: nem a mások szenvedésének kívülről való szemlélésének kétes értékű hozadékával, hanem egy, a szavakat uraló, a megnevezhetetlent kísértő költőembert próbáló teljesítményének dokumentációjával.

Amikor József Attila azt mondja, hogy „de énnekem / pénzt hoz fájdalmas énekem”, az nem dicsekvés, és azt is tudjuk, hogy nem azért, mert nem olyan sokat. Viszont az ő „Nagyon fáj”-a és minden „nagyon fáj” azóta is az olvasónak hoz feltétlen valamit. Ádám Tamás nagyon fáj-kötete méltó ehhez az elődhöz is.

A versbeszélő két listát is ír öntudatlanul. Egyikben ezek hívják elő a másikat, a folytonos függéshelyzet elemei sorakoznak, a másikba, az előhívottba pedig a továbblépéshez szükséges eszközök kerülnek, bár utóbbiak egyszersmind el is lehetetlenítik a továbblépést.

A sok esetben hidegnek tűnő, a tárgyilagosságig pontos leírásokkal segíteni gondolja azt, ami megfogalmazhatatlan: „Kezdről még le sem kopott a barna / folt, kötényedben még ott lapul / az érett dió íze.” (*Elhagyott diófa*). Máshol: „Ágyadon kínok / és didergő gombok maradtak.”

(*Gombok maradtak*) Az észlelés, a szembesülés fájdalmát mintha részleteznél, megtöbbszöröznél az értelmezés, holott ez már a feldolgozás enyhítő metódusa, a halállal, az árvasággal való munka a felnőtté válás elkerülhetetlen kivívása. Egyszerre el kell hagyni mindent, ami eddig – ha néha csak részletekben is, de – meghatározta a beszélőt. „Fényképalbumot lapogatván / mázsás súlyokat emelek, majd / becsukom a sötétbe szeretteim.” (*Fényképalbumot lapozgatván*) Elsőre könnyűnek tűnik a lapozás, hisz „celofán csörög, szikkadt lepkeszárnyak / lebbennek visszafelé az időben”, de ez a visszafelé lebbenés, ez már súlyos, a „szikkadtság” teszi.

Úgy, ahogy a *Végtelen szárítókötélen* c. versben az udvaron hagyott (és a feltehetően nedvesen keményre fagyott) lepedők hol fenyegetően közelednek, hol pedig, modern apotézis, a végtelenbe indulnak. A rajtuk lévő, még a földön szerzett „rácok” így kerülnek be az örökkévalóságba, ami komoly ellentmondás lenne, ha nem tudna róla a költő, hogy az imádság feloldja az ellentétet, segít összebékíteni a földit az égivel, „Hogy biztonságban legyek, / mondj értem egy rózsafüzért, anyám!”

A *Tiloló* c. vers nyitóképe még ennél is plasztikusabb: „Kenderig visszafejtem a sárguló / vászontörölközőket, az első / munkafázisig lebontom / mozgólámpáid”. A kötetben végighúzódik a visszabontás motívuma, mintha az alapokig eljutás, még inkább maga a megteendő út egyrészt elodázhatná a visszavonhatatlan kimondását (nem odázza el), másrészt valami atavisztikus erővel értelmet adna az elmúlásnak. Ennek az atomizáló gondolatnak valóban lehet vigasztalása, a testek anyagi működése, az élő és élettelen egybeszerkesztettsége, ha nem is bátorít, de a megváltoztathatatlannal nyugtat.

Am Ádám Tamás versbeszélője, ha tud is arról a helyzetről, amikor „Is-ten épp szabadnapos” (*Mellékszereplő*), egy kötetvégi zsoltáros hangvételű versben (*Szűkület*) panaszként és dicsőítésként egyaránt olvashatóan magasabb fórumhoz apellál. „Te tudod a válaszokat, segíts / hát megérteni: miért válik / egydimenzióssá a tér s miért / mállik minden szét?” A vers elején még egy dimenziót megad: a szintén szűkülő időt teszi meg keretnek, de ezzel együtt is pontos a meghatározás: amit az élet többdimenziós, a lehetőségeivel, kínálatával, a tervekkel, elképzelésekkel, a múlt jelenlétével és a jövő terveivel soknak érezhetünk, az szeretteink halálával egyszer csak teljesen összezsugorodik, ránk zárul. Innen Ádámnak a „species aeternitatis” kínál kiutat, ezzel együtt ez a kiút nem feledteti, hogy az emberlétre minden ragyogó lehetőségével együtt is előbb-utóbb rázáródik a lét.

Az *Így mélyül* verseinek időkezelése is a versekben elbeszélte traumára, annak átérzésére hangol. Zavarbaejtő, mintha végig télnél, még a meg-

idézett nyári emlékeket is belepné valami dér, hiába hogy *Tavasx* és *Ősz* is szerepel a versek között. Az elmúlás évszaka az ősze és a tél, a mozdulatlan dermedés, a megpihenés ideje. A versszereplők (varjak, dió, szántó föld) a versidők (este, késő délután, éjjel) mind-mind ennek hangulatát hordozzák. De nemcsak a konkrétan megírt idők és szereplők, hanem a verseken vagy épp mikrociklusokon átívelő idők is beszédesek: Ádám Tamás egy-két szóval képes a jelenből visszalépni, majd újra a jelenbe érkezni, mintha minden idősík egyszerre volna jelen, így idézve a mostba a régen nem lévőt, vagy így próbálva enyhülést találni ott, ami már elmúlt. Ennek a technikának a hátterében nemcsak a költői eszközöket remekül használó technikai tudás van, hanem az a mentális tudás, ami egy másik nagy költő-elődöt, Pilinszkyt idéz. „Könnyeik szivárgó erekben / szemérmesen bujdosnak bennem, / és feneketlen tavat ásnak / a mindentudó hallgatásnak.” (*Sírvess*) Ez a folyamatos „bujdosás”, ez a jelen-lét nemcsak mindentudó hallgatás, de elbeszélés is, sűrű, gyással teli, de gyógyító kimondás. Ráncok vannak az örökkévalóságban, mégpedig ezek a ráncok teszik emberivé, megélhetővé, egyáltalán remélhetővé az örökkévalóságot. Ádám anyasiratói az árvaság földhözverő, felfoghatatlan és gyógyíthatatlan fájdalmát oldják versbe. Az elköltözöttet megszólító mondatok egyszersmind önmegszólítások is. A gyász-poetika megrendítő nagyszerűségét nem a folyton újra megtörténő emberi tragédia, a halál elkerülhetetlenségének ténye adja, hanem ezen túl az, hogy a költő micsoda heroikus munkát végezve képes elbeszélni a kimondhatatlant.

Mindezek pedig, nekünk, olvasóknak, akármelyik fokán állunk is az árvaságnak (előtte vagyunk, félig már benne, egészen benne), segítség, mankó, erő. Mert ha földi tapasztalat szerint igaz is a kötet címadó versének utolsó versszaka: „Erős advent jön, bólogató, kontyos / varjakkal, hófödte barázdákkal. / Jászol nélkül, omló sírgödörrel.” – a mélyülő barázdákat a homlokon, ahogy a sírgödöröket is „Isten” húzza. Ez pedig reménység. A reménység.

A könyvhöz Orbán János György szép grafikái olyannyira hozzáteszik a magukét, hogy a kötet borítóján szereplő színes fotó létjogosultságát is megkérdőjelezzik. Talán szerencsésebb lett volna egy belső borítón szerepeltetni a fotót s a könyvtárgyat meghagyni ebben a fekete-fehér képi térben működni. Ezzel együtt a kötet mint könyvtárgy méltó forma a nemes tartalomhoz.

(Ádám Tamás: *Így mélyül, Palócföld Könyvek, Salgótarján, 2018*)